

MADAME BUTTERFLY

Giacomo Puccini 1858-1924

Tekst af Giuseppe Giacosa og Luigi Illica

En japansk tragedie i 3 akter.

Uropført La Scala 1904 i 2 akter.

– endelig udgave Paris 1906 i 3 akter.

Første opførelse i Danmark,
Det Kgl. Teater 17.februar 1911.

Optagelse fra Teatro Real, Madrid 2017

Kor og orkester Teatro Real, Madrid.

Varighed: ca. 2 timer og 40 min

Dirigent: Marco Armiliato

Instruktør: Mario Gas

Madame Butterfly: Emonela Jaho (sopran)

Pinkerton: Jorge de Leon (tenor)

Suzuki: Enkelejda Shkosa (mezzosopran)

Sharpless: Àngel Odena (bariton)

Et tragisk kærlighedsdrama i japansk miljø om trofasthed, svig og selvmord.

En midlertidig kone var en udbredt praksis i Japan i slutningen af 1800-tallet. Vesten - med USA førende - havde etableret diplomatiske og kommercielle forbindelser med landet i midten af århundredet, og fascinationen af geishas fødested blev spredt som en steppebrand. Indflydelsen fra en fjern (og imaginær) Orient tog form i værker af en række europæiske og nordamerikanske kunstnere, der fortsatte godt ind i det 20. århundrede. På denne måde er sommerfuglen en begrebsmæssig udformning af konflikten mellem to uforsonlige civilisationer, hvor den ene dominerer den anden. Puccini, der havde stor sans for det teatraliske, beskrev glimrende brutaliteten for en geishas kærlighed, som naivt troede at den flotte amerikanske marineofficer også elskede hende. Musikken i operaen fremkalder behageligt harmoniserede traditionelle japanske melodier. Instruktøren Mario Gas placerer historien i et filmstudie fra 1930'erne. Han fortæller dette bevægende drama fra tre samtidige perspektiver: selve operaen, filmen er lavet om, operaen og dens projektion i sort og hvid på en stor skærm. (*)

I sommeren 1900 så Puccini David Belascos skuespil *Madame Butterfly* i London. Puccinis kendskab til engelsk var ringe, men han blev grebet af stykket og overvejede at lave en 1. akts opera over dette. Han gjorde omfattende studier ved at lytte til japansk folkløse og samtaler med den japanske gesandt i Viareggio. I Milano så han den japanske skuespillerinde Sada Yacco. Han studerede hendes sprogmelodi for at få operaen (nu i 2. akter) til at virke så ægte som muligt. Puccini selv anså *Madame Butterfly* som sin mest avancerede opera. For Puccini blev det en dyb skuffelse, da den udviklede sig til en af de helt store skandaler på La Scala (uropført 17. feb. 1904), hvor hans modstandere gjorde alt for at ødelægge forestillingen. Puccini trak operaen tilbage og omarbejdede den, nu med et orkestralt mellemstykke. I den nye form havde *Madame Butterfly* premiere 28. maj 1904 i Teatro Grande i Brescia, hvor den blev en triumf. Operaen blev hurtigt opført på betydelige operahuse. Den endelige udgave, nu i 3. akter, blev uropført i Paris 1906.

Giacomo Puccini: Puccinis stil er affærdiget af musikforskere. Det kan være fordi Puccini lagde vægt på melodier og en indlysende folkelig appelkraft og manglede "dybde". Men nu mere end 115 år efter opførelsen af premieren på hans første succesopera, *La Bohème*, vedbliver hans operaer at dominere på alverdens operascener. En opgørelse over de mest spillede operaer i 2017/18 viser **Madame Butterfly på 7 pladsen** (La Bohème 4 og Tosca 5). Seriøse musikkritikere og -historikere har understreget, at Puccini ikke hører til blandt de virkelig store komponister, men det er et faktum, at operaens historie for det brede publikum starter med Mozart og ender med Puccini. Puccinis orkestrering viser stærk indflydelse fra Verdi og endda Wagner. Den tilpasses specifikke orkestrale konfigurationer og orkesterfarver til det dramatiske øjeblikks krav. Hans operaer opviser en enestående beherskelse af orkestrets farver og en særlig evne til at skabe atmosfære gennem orkestret. Puccinis værkers struktur er bemærkelsesværdig. Selv om det i et vist omfang er muligt at opdele hans operaer i arier eller "numre" (som hos Verdi), fremviser hans partiturer generelt et stærkt konstant gennemløb, måske endnu et udtryk for Wagners indflydelse. Som Wagner anvendte Puccini ledemotiver i forbindelse med roller og følelser. Dette er tydeligst i *Tosca*, hvor de tre akkorder, der markerer indledningen på operaen, bruges i forbindelse med Scarpia: Det nedadgående messingmotiv (*vivacissimo con violenza*) er forbundet med det diktatoriske regime i Rom. Klarest er det med Angelotti, et af regimets ofre. Harpearpeggio'en i forbindelse med Toscas entré og arien *Vissi d'arte* symboliserer Toscas religiøse følelser. Den stigende-faldende klarinetskala angiver Marios lidelse og hans kærlighed til Tosca. Flere motiver er knyttet til Mimi og bohernerne i *La Bohème* og Cio-Cio-Sans selvmord i *Madame Butterfly*. I modsætning til Wagner er Puccinis motiver statiske. Hvor Wagners motiver udvikler sig til mere komplicerede figurer i samklang med personernes udvikling, forbliver Puccinis uændrede operaen igennem. Et andet karakteristisk træk ved Puccinis værker er brugen af talen som *canto parlando*, det vil sige, at personerne udveksler korte sungne sætninger, som om de var i samtale. Puccini er også kendt for sit melodiske talent, og mange af hans melodier har opnået varig popularitet. Det er sjældent, at der ikke er Puccinier med, når en operasanger udgiver et soloalbum.

Usædvanligt for handlingen hos italienske komponister, finder mange af Puccinis operaer sted uden for Italien på eksotiske steder som Japan (*Madame Butterfly*), guldminer i Californien (*La fanciulla del West*), Paris og Rivieraen (*La Rondine*) og Kina (*Turandot*).

Pullitzervinder og musikkritiker Lloyd Schwartz sammenfattede Puccini således: "Er det muligt for et kunstværk at synes både helt oprigtigt i sine hensigter og samtidig falsk og manipulerende? Puccini byggede en stor karriere på disse modsætninger. Men han beundres, fordi han gjorde det både så skamløst og så dygtigt. Hvordan kan man klage over en komponist, hvis musik er så ubønhørligt mindeværdig, selv – måske især – når den er mest sukkersød?"

I modsætning til både Verdi og Wagner var Puccini ikke interesseret i politik. Puccini store hang til cigarer var medvirkende til den cancer, der tog livet af ham. Han var også til damer og hurtige biler.

(*) Denne måde at vise en opera på delt i tre dele, hvor man følger filmholdets optagelse, de involverede personer og selve handlingen er tidligere brugt af blandt andet Rolando Villazon i dennes instruktion af *Elskovsdrikken* med stor succes. Det giver instruktøren mulighed for at vise nye vinkler af historien.

Den oprindelige handling

Japan. Nagasaki, tidlige 20. århundrede. Geisha Cio-Cio-San, kaldet Madame Butterfly, har giftet sig med en amerikansk søofficer, Pinkerton, som forlader hende kort efter brylluppet. Butterfly er gravid med hans søn, og tålmodigt afventer hun sin mands tilbagevenden. Den amerikanske konsul modtager et brev fra Pinkerton, hvori han skriver, at han har en amerikansk kone (hans ægteskab i Japan kan ikke blive juridisk anerkendt i Amerika), og at han vender tilbage for at hente sit barn. Pinkertons skib ankommer, og han sætter sig for at besøge Butterfly med sin kone Kate. Han er opfyldt af anger, men er ude af stand til at møde Butterfly og efterlader Kate og Sharpless alene med hende. Butterfly fortæller Kate, at hun vil give Pinkerton hans søn, hvis han kommer for at hente ham. Da hun afviser et liv i skændsel, dræber hun sig med sin fars sværd. Pinkerton ankommer, blot for at finde hende død.

1. akt

Den amerikanske søløjtnant Pinkerton lejer et hus på en bakke i Nagasaki, Japan, til sig selv og sin tilkommende kone (geisha) "Butterfly". Hendes rigtige navn er Cio-cio-san, (*CIO-CIO*, udtales "chocho"), det japanske ord for "sommerfugl". Hun er en 15-årig japansk pige, som han er gifter sig med for nemheds skyld, da han agter at forlade hende, når han finder en ordentlig amerikansk hustru, da japanske skilsmislove er meget slappe. Den amerikanske konsul Sharpless forsøger at advare Pinkerton mod at lege med Butterflys følelser, men Pinkerton agter ikke at tage ægteskabet alvorligt. Brylluppet skal foregå ved huset. Butterfly var så glad for at gifte sig med en amerikaner, at hun tidligere i hemmelighed var konverteret til kristendommen. Butterflys onkel, en buddhistisk præst, dukker ubuden op, han har fundet ud af, at hun var konverteret og forbander hende og beordrer alle gæster til at forlade stedet, hvilket de gør.

Pinkerton trøster hende med glødende kærlighedserklæringer. Pinkerton og Butterfly synger en kærlighedsduet og forbereder sig på at tilbringe deres første nat sammen.

2. akt

Tre år senere. Butterfly venter sammen med sin tjenestepige Suzuki og sin 3-årige søn stadig på, at Pinkerton vender tilbage. Han havde forladt hende kort efter deres bryllup. Hendes tjenestepige Suzuki forsøger at overbevise hende om, at han ikke kommer tilbage, men Butterfly vil ikke lytte til hende. Den amerikanske konsul, Sharpless, kommer til huset med et brev, som han har modtaget fra Pinkerton, som beder ham om at bringe nogle nyheder til Butterfly: at Pinkerton kommer tilbage til Japan. Sharpless kan dog ikke få sig selv til at afslutte oplæsningen, fordi Butterfly bliver meget lykkelig over at høre, at Pinkerton kommer tilbage. Sharpless spørger Butterfly, hvad hun ville gøre, hvis Pinkerton ikke var vendt tilbage. Hun afslører så, at hun fødte Pinkerton en søn, efter at han havde forladt hende, og beder Sharpless om at fortælle ham dette.

3. akt

Fra bakkens hus ser Butterfly Pinkertons skib ankomme i havnen. Hun og Suzuki forbereder hans ankomst og venter. Suzuki og barnet falder i søvn, mens Butterfly forbliver oppe hele natten og venter på hans ankomst. Suzuki vågner om morgenen, og Butterfly falder endelig i søvn. Sharpless og Pinkerton ankommer til huset sammen med Pinkertons nye amerikanske kone, Kate. De er kommet, fordi Kate har indvilget i at tage sig af barnet. Men da Pinkerton ser, hvordan Butterfly har indrettet huset til hans tilbagevenden, indser han, at han har gjort en stor fejl. Han indrømmer, at han er en kujon, og kan ikke se hende, han forlader Suzuki og huset, og han får Sharpless og Kate til at bringe nyheden til Butterfly. Butterfly er villig til at opgive sit barn, hvis Pinkerton selv kommer for at se hende. Derefter beder hun til statuer af sine forfædres guder, siger farvel til sin søn og giver ham bind for øjnene. Hun placerer et lille amerikansk flag i hænderne på ham og går om bag en skærm, her skærer hun sin hals over med sin fars harakirikniv. Pinkerton kommer tilbage, men for sent, og Butterfly dør.

Om dirigent og instruktør

Marco Armiliato er italiensk dirigent. Han er gæst på de mest prestigefyldte operascener i verden og arbejder regelmæssigt med Metropolitan, Opéra de Paris og Wiener Staatsoper. Armiliato er også meget aktiv inden for optagelse hos bl.a. Decca og Atlantic Records. Han har modtaget den prestigefyldte Grammy Award for sin cd: *Verismo med Renée Fleming*. Han har været dirigent for sangere som Pavarotti, Plácido Domingo, Angela Gheorghiu og Anna Netrebko. Han har ligeledes dirigeret i Tivolis koncertsal.

Mario Cabre Gas er spansk skuespiller, stemmeskuespiller (film synkroniseret til spansk, ex. Ben Kingsley, Geoffrey Rush og John Malkovich), filminstruktør og teaterdirektør. Han har ligeledes uruguayansk nationalitet. Gas er en af de mest kendte instruktører indenfor spansk performing arts. Han har også været sceneinstruktør for produktioner som *La Traviata* og *Un ballo in maschera* af Giuseppe Verdi, *MADAME Butterfly* af Giacomo Puccini og *L'elisir d'Amore* af Gaetano Donizetti. Han er også vinder af flere priser som instruktør.

Om sangerne

Madame Butterfly: Emonela Jaho (sopran)

Ermonela Jaho er verdensberømt albansk sopran. Født i Tirana, Albanien. Hun flyttede i 1993 til Italien med et stipendium. Efter at have afsluttet sin sang- og klaverundervisning, har hun vundet flere vigtige konkurrencer, såsom: Giacomo Puccini i Milano, Italien i 1997, Spontini International Ancona, Italien i 1998, i Rovereto Zandonai, Italien i 1999, den bedste sanger på Wexford festivalen i 2000. Siden 2009 har hun vundet ry som verdensstjerne og synger nu på de største scener i verden.

Pinkerton: Jorge de Leon (tenor)

Jorge de Leon er spansk tenor fra Tenerife, hvor han startede. Han gennemførte sine studier i Italien og i Spanien. Efter flere forestillinger i Spanien blev han berømt, da han i 2004 vandt prisen som bedste tenor i konkurrencen "*Julián Gayarre*" (opkaldt efter en berømt spansk tenor). Han har siden opnået bemærkelsesværdig succes i ledende tenorroller på de store europæiske scener. Debuterede 2017 på Metropolitan.

Suzuki: Enkelejda Shkosa (mezzosopran)

Enkelejda Hornbeam (Shkosa) er kendt international mezzosopran fra Tirana. Enkelejda udvandrede til Italien i 1990. I Italien studerede hun sang på konservatoriet i Milano og i vandt 1995 konkurrencen "*Leyla Gencer*" i Istanbul. Enkelejda er medlem af Kulturfonden *Opera uden grænser*. Hun har gjort karriere på de italienske og europæiske scener og arbejdet med de største dirigenter.

Sharpless: Àngel Òdena (bariton)

Àngel Òdena er spansk bariton, der kan det hele. Efter sin debut i 1994 i *La Bohème* på Teatro Petruzelli Bari, begyndte han på en karriere, der i dag omfatter mere end 50 titler. Det vil ikke være muligt at nævne alle de store bariton partier han har sunget inden-for bel canto, Verdi, Puccini og ligeledes i det tyske repertoire.

wpl.